

Ніл Гілевіч

уnoch
на Пакровы

Новыя вершы

Мінск, “Кнігазбор”, 2008

УДК 821.161.3-1

ББК 84(4Беi)

Г 47

Гілевіч, Н.

У ноч на Пакровы: новыя вершы / Ніл Гілевіч.
— Мінск: Кнігазбор, 2008. — 88 с. (Бібліятэчка
часопіса «Куфэрак Віленшчыны», № 12)
ISBN 978-985-6852-41-4.

Новая книга паэзii Ніла Гілевіча «У ноч на Пакровы» — працяг той неспакойнай размовы, якую паэт вядзе з чытачамі не адзін дзесятак гадоў. Галоўны балючы нерв размовы — па ранейшаму лёс Беларусі, беларускай мовы і культуры.

©Гілевіч Г, 2008

© Афармленне, ПУП«Кнігазбор», 2008

ISBN 978-985-6852-41-4

Тroe маладых

Ясным,
чыстым ранкам велікодным,
у жытло маё, мой церам з кніг,
Завіталі
з добрым словам родным
тroe маладых.

Тroe, акрылёных светлай верай
у Хрыстовы дні.

Тroe, не прыгнечаных хімерай
д'яблавай хлусні.

Што іх прывяло?
Яшчэ з парога
з трох сказаў адзін:
«Ведайце, мы гонару народа
сплюнdryць не дадзім!..»

Хростам сэрца і душы няўгледным
я на гэта бласлаўляю іх —
яснавокіх, гордых, непадлеглых
troe маладых.

2004-2007

Сурма Пузыні

Ізноў загучала над плошчай сурма —
Трывожна, бунтоўна, зазыўна.
Так, гэта Валодзька. Ён тут нездарма,
Славуты маэстра Пузыня.

Музыка ад Бога, ад роду крывіч,
Ён духам на крыўдах узрослы.
Пачуйце ж, пачуйце яго гэты кліч!
Збудзіцесь, брацці і сёетры!

Пачуйце ёй ідзіце — усёй грамадой,
Усім уваскрэслым народам —
Змагацца з усебеларускай бядой,
З пагібелльным нашым разбродам!

2005-2006

Бела руская паста раль

Дрэмле рай пялёсткавы.
Пчол гудуцьrai.
Рэчка грае ўсплёскамі.
Пара йдзе з раллі.
Чуеш промняў дотыкі?
За любоў прымі.
(А ў каго ж усё-такі
Рукі... у крыві?)
Колькі ў краі зёлкавым
Ласкі, дабрыні!
Неба п'е вясёлкамі
Чысціню крыніц.
Лепиш любой экзотыкі —
Родны краявід.
(А ў каго ж усё-такі
Рукі... у крыві?)
Цеш душу над соткамі.
Галубоў кармі.
Выязджай прасёлкамі
На «свае кругі».
Думамі высокімі
Між жывых жыві.
(А ў каго ж усё-такі
Рукі... у крыві?)

2005-2006

**Балада пра рогат пераможцы
на бойным полі пад Шэгешварам
31 ліпеня 1849 года**

Сцягою між ніў даспелых,
Дзе сонечны пыл дрыжыць,
Расхрыстаны, голагаловы,
Угорскі маёр бяжыць.

Ён уцякае ад смерці.
Яна — наўздангон ускач.
Яна — гэта збройны вершнік,
Двухжыльны казак-усач.

Вышэй і вышэй дарожка.
Ячмень і авёс наўзмеж.
Да лесу яшчэ далёка,
А сілы ўсё менш і менш.

Не дабяжыць, нябога.
Выдыхся, змогся ўшчэнт.
Вось-вось разарвецца сэрца.
І ўсё ж ён бяжыць яшчэ.

Ды ўжо зусім за плячым —
Раз'юшаны конскі храп.
І ён павярнуўся тварам
Да смерці. Не ў спіну каб...

Тады, тузануўшы повад,
Вусач асадзіў каня.
І выбухнуў страшны рогат
На сонечным схіле дня.

Так рагатаў раскатна,
З выдыхамі, казак —
Заходзіўся аж! — і доўга
Спышіцца не мог ніяк.

Нарэшце спытаў са здзекам:
«Ну што? Хацеў аcaleць?
Уцекчы ад смерці? Дудкі!
Прыйдзецца аcaleць!

Бяжы! Ну бяжы, мадзьярчык!
Стаячага — я не б'ю.
Мне трэба, як птушку ў лёце,
Душу ўпаляваць тваю».

І раптам такое ўбачыў
У цёмных, як ноц, вачах,
Што скалануўся ў жаху
І — пікай пырнуў з пляча.

І ўпаў афіцэр. І жменяй
Кашулю пад сэрцам згрэб...

Гэта быў Шандар Пецёфі —
Вялікі угорскі паэт.

2005-2006

Мне патрэбен цар

Сам я хто? Мізорка!
Дробная казюрка!
Павучок. Жучок.
Мошка. Чарвячок.

Ні сабе й нікому —
Я не гаспадар.
Для парадку ў дому
Мне патрэбен цар.

Ён усё мпе скажа —
Як і што рабіць,
І куды, пакажа,
Бацькаўшчыну збыць.

2006

Мараадзёры

І ўдзень і ўначы
марадзёры арудуюць скроль,
марадзёры!
І сярод белага дня,
на вачах у людзей,
і ў цямрэчы, таемпа.

Мараадзеры —
адвеку вядомае гнюснае племя,
зводу якому няма.
Мараадзёры рабуюць мёртвых —
здзіраюць адзенне, абурак і іншыя рэчы.
Звычайна, з палеглых на бойным полі
і яшчэ не зарытых у дол
ваяроў.

Але ў гэтых,
у сённяшніх нашых,
разлік адмысловы:
гэтая з мёртвых
сыноў і дачок Беларусі
зыываюць нацельныя крыжыкі —
амулеты багаславення, —
іх веру, іх гонар, іх памяць.
Сарванае — прадаюць:
золата ўсё ж такі!
Ці ссрабро.
Ну а хоць бы і медзь...
Гэтым патрэбна паспець
душы абрабаваць.

2006

Расхмарыща...

Расхмарыща,
сыдзе-сплыве за далёкі,
сляпы і глухі небасхіл
чорная навісь,
і выблісне сонца,
пасля — і зусім распагодзіцца,
і будуць
пазумкваша вясёлья пчолкі
і лянотна-паважна пагудваць
у тон ім чмялі, —
на нашай,
усё яшчэ ў красках і зёлках,
зямлі.

2006

Аб рыфме «свабоду — народу»

Я адплаціў народу,
Чым моц мая магла:
Зваў з путаў на свабоду,
Зваў з цемры да святла.
Янка Купала

Вы памыляецеся, пане наватар,
Калі, на пацеху якому звыроду,
Смяецеся з рыфмы «свабоду — народу»
Як з прымітыўнай, нічога не вартай.

Можа, у нашай мове ёсць
Лепшая да слова «народу» сугучнасць?
Лепшая зместам і духам спалучнасць?
Дык засведчыще: вось яна, вось —
Болей сэнсоўная,
Больш адпаведная,
Болей змястоўная,
Больш запаветная...

У нашай паэзіі, пане,
«Свабоду — народу» —
Не проста сугучча.
Гэта — лёс,
Гэта — кон,
Гэта — клятва:
Ніводным раджком не сагнуцца.
У нашай паэзіі
Самая моцная рыфма —
Тая, што з сэрца,
Якое ад болю ахрыпла.

Як у Купалы ў трынаццатым,
У дваццатым і дваццаць шостым...
У нашай паэзіі
Самая страшная доля —
Застацца «малым-недарослым».

Калі будзеце шчыра маліцца
Беларускаму бугу Сварогу,
Вы прыйдзеце —
Веру і не хачу памыліцца —
Да сугучча «Народу — Свабоду».

Да яго ідуць праз пакуты,
Праз боль ідуць люты, пякучы,
Да сябе не знаючы літасці,
Душу вызываючы з сытасці...

Зрэшты, кожнаму рупіць сваё,
Можна й гуляць
У вершыкі-хахачкі,
Хіхачкі, хохмачкі...
Іх безліч на свеце —
Лматараў пазабаўляць,
Сугуччы няведамыя заходзячы.

Дык гэта на свеце!
А ў Беларусі да слова «народа»
Сёння адзінае трэба сугучча:
С В А Б О Д А !

Ліпень 2006 г.

Пра порткі

Між калег, крутых і порсткіх,
Я — апошні на паяўцы,
Хто насіў са зрэб'я порткі,
Фарбаваныя ў рудаўцы.

Так, іх шылі мне са зрэб'я.
А каб выгляд мелі файны —
Фарбаваць было іх трэба
У рудой балотнай твані.

Вось іх мама й фарбавала
У імшарным іржавінні.
Як я ў іх фарсіў, бывала, —
Зразумець вы ўсё ж павінны.

Як ішоў я па дзядзінцы —
Мне ўвесь свет тады зайдзросціў.
Больш, чым вам у новых джынсах
У зялёным тым жа ўзросце.

Пэўна, больш. І болын я імі
Даражыў. Хаця б за тое,
Што другіх не меў. Аднымі
Быў шчаслівы пагатове.

Памяць, свенчаная ў горы, —
Штука, знаеце, такая,
Што каторых-некаторых
Аж па смерць не адпускае.

І дыктуе ўсё ім: густы,
Меркі, прынцыпы, пагляды.

Бо — датуль і беларус ты,
Покуль помніш лёс пракляты.

Ну, а іншых цешыць, жывіць
Дух зусім-зусім інакшы.
Памяць фарбамі чужымі
Перакрэсліі крыж-накрыж.

І шыкуюць, духу продкаў
Паспяхова рады даўшы...
Я — не з іх. Я — родам з порткаў,
Фарбаваных у рудаўцы.

Кастрычнік 2006 г.

У ноч на Пакровы

Вось і холад. Скора снег
сцежкі зацярусіць.
А чаму чуцё віны
точыць — не здаўмею.
Што я мог, ды не зрабіў
дзеля Беларусі?
Божа моцны, падкажы —
мо яшчэ паспею...

14 кастрычніка 2006 г., пад раніцу

Санет беларускаму мёду

П. У. Вяленку

Назло ўсім немачам, што пачалі
Усё мацней адольваць з кожным годам,
Назло напасцям розным і нягодам —
Жыву! Нячысцікі йшчэ не ўзялі.

Жыву таму, што, як дзіця ў сям'i,
Апекаваны ўсім пчаліным родам,
Штодня лячуся беларускім мёдам —
Лячуся ласкай роднае зямлі.

Цудоўны лек! Любы, хто паспытае, —
Гарчынку знайдзе ў слодычы яго.
Па ёй і цэняць мёд. Але з чаго,
Адкуль бярэцца ў ім гарчынка тая?
Мо з гэных зёлачак, што ў розгар мая
На курганах-капцах цвітуць штогод?

Снежань 2006 г.

Слова з нагоды атрымання ордэна князя Яраслава Мудрага

Болей збянтэжаны, мабыць,
чым радасна ўражаны,
думаю: як і чаму
ён пачаўся калісьці —
мой шлях
да найпрэстыжнае, найганаровае
узнагароды вялікай дзяржавы?

Гэта — не так сабе,
гэта не проста і не выгаадкова.
Гэта зрабіў,
калі быў я падлеткам яшчэ,
несмяротны Кабзар.

Помню: апошняю мірнаю,
перадваенай, вясною
вершык вучыгү я напамяць
са школьнай чытанкі:
«Садок вішнёвы каля хаты,
Хрушчы над вішнямі гудуць.
Аратыя з плугамі йдуць,
Спяваюць, ідучы, дзяўчаты,
А маткі іх вячераць ждуць».

Як жа ён мне спадабаўся —
праўдзівым малюнкам, настроем,
суладдзем дыхання і слова!
Як запалоніў душу маю
нечым бязлітасна родным —
нашым, нясперпна знаёмым,
наскроў беларускім!

І гаварыла настаўніца нам —
як умеюць настаўніцы:
неяк узнёсла, натхнёна,
я нават сказаў бы, святочна:
«Дзеці, запомніце,
што напісаў гэты верш
самы вялікі паэт Украіны —
Шаўчэнка...»

Я і запомніў. Запомніў.
Не мог не запомніць.
Як жа я мог не запомніць,
калі адвячоркам
гэнага ж дня,
адмыслова схаваўшыся ў пуньцы,
склаў я свой першы ў жыщці —
як у нас гаварылі — «сцішок»,
у перайманне «Садка каля хаты» —
дакладна па ўзоры...

Так абазвалася — упершыню —
у душы хлапчука
тое, што зробіцца лёсам майм
і жыщцём. І любоўю.
Багаславёнай нябёсамі
й толькі нябёсам падлеглай
любоўю.

От жа тады і пачаўся
мой шлях да Украіны
і да ўкраінскіх братоў-пабрацімцаў,
сясцёр-пасястрынак, —
мілых і любых мне,
слаўных і годнасных

валадароў украінскага Слова.

Слова
такой першароднай красы
і такое чароўнае моцы,
што калі чую яго, ці чытаю,
або сам сабе дэкламую —
нешта такое яно мне
зайсёды гаворыць,
што і ў сваё, беларускае,
веру яшчэ непахісней.

Дзякую, мілыя,
дзякую, любыя, родныя,
дзякую!
Будзем жа разам трymацца,
а пічыра, а крэўна,
а сэрцам да сэрца, —
як у стагоддзях
жылі і трымаліся —
гукам да гука,
праўдай да праўды,
і верай да верую —
нашыя мовы!

2006

Не зайдросці

Табе, ты лічыш, цяжка.
Яму, ты лічыш, лёгка.
Твойго жыщца каляска
бяжыць па грудах дрогка,

па камянях, па рытвах,
па ўхабах-касагорах...
А ён — бетонкай бытта
нясецца на рэсорах.

Ты добра лічыш, братка!
Аднак жа не зайдросці:
у тых, што ездзяць гладка,
хутчэй драхлеюць косці.

2005-2007

www.kamunika.com

Браканьеर

Штырхі да адной біяграфії

Жыў пает. Жыў і гэтак і так —
з мазала. У раскошу не ппуюся.
І дажыў да гадоў, калі час
азірнуцца. І ён азірнуўся.

А татулькі-матулькі мае!
Ажно страшна самому паверыць:
як ён мог так бяздарна свой век
змарнаваць, спуставаць, збраканьерыць?

Тое ўсё, чым штодзённа жывуць
і чым цешацца ў свеце паэты —
абышло, абмінула яго
як не вартага радасцяў гэтых.

За апошніх год трыщцаць, бадай,
апантаны грыбнік у маленстве,
два ці тры ўсяго, можа, разы
пахадзіў-пабадзяўся па лесе.

Сорак год не падвязаваў лыж,
і паўсотні набегла ўжо недзе,
як за вёсламі ў чоўне сядзей
і як ехаў на веласіпедзе.

Пра аўто нават смех гаварыць —
тут ад жарсці ён поўнасцю вольны:
хочь страляйце яго — «мерседэс»
ён не зможа адрозніць ад «вольвы».

Ані разу ў жыщци не сіляў

на шампур і не пёк над вуголлем
смакату, у чаканні якой
дух людскі вар'яцее сягоння.

А жыщё. як цякучы пясок
у той колбе — сцякала, сцякала...
З гэткім нуднікам дружбу вадзіць
стала многім сябрам нецікава.

Дзіўны лёсу свайго браканье!
Недарэка. Ды нават і рэдкі.
У свяцілішчы нашых пісьмён —
шмат няцэпкіх. Хай будзе і гэткі.

2006-2007

Чым больш я на свеце...

Чым больш я на свеце і жыў і мадзеў —
ішачыў, цярпеў і змагаўся, —
тым болей да праўды дабраца хацеў,
да праўды ўсім духам ірваўся.

З хлусні і з абману, з аблуды сляпой —
да праўды, да праўды штосілы!
Да самай вялікай, галоўнай, да той,
што кожнага лучыць з усімі.

І вось яна ўрэшце адкрылася мне —
ні чым не прыкрытай паўсталая.
У поўной істоце. Ва ўсёй галізне.
...І праўда мяне зруйнавала.

Студзень 2007 г.

А маладых усё хапаюць...

А маладых усё хапаюць,
Усё хапаюць і хапаюць —
Па двух, па трох,
Па пяць, па дзесяць, —
Усё хапаюць і хапаюць,
І ў ізялятар запіхаюць,
І лютая палкай лупяць-месяць,
Каваным ботам б'юць пад дых —
«Закону» вучаць маладых.

І зноў хапаюць і хапаюць,
А маткі бедныя ўздыхаюць
І горка плачуць: гора нам!
Але сваім арлам-сынам
Вымоў-папроکаў не кідаюць,
Бо добра ведаюць яны —
Калі ў пакутах слёзы роняць, —
Што толькі мужныя сыны
Іх гонар матчын абароняць.

Сакавік 2007 г.

У дзень найвялікшага свята Лірычны рэпартаж

У дзень найвялікшага свята
Народа,
Краіны,
Дзяржавы
Я сведчу аб злосці зацятай
Да нашай свабоды і славы.
Як дзікі табун, наляцелі
Малойцы ў рубцах уніформы,
Каб гвалтам пазбавіць надзеі
Наш юны народ непакорны.

У дзень найвялікшага свята
Народа,
Дзяржавы,
Краіны
Я сведчу, што сцяг наш крылаты
Не здолелі сплюндрыйць грамілы.
І вочы старога паэта
Макрэюць не з роспачы чорнай,
Не, людзі, — ад гонару гэта
За юны народ непакорны.

25 сакавіка 2007 г.

Жахліва

Ну вось і дазналіся мы
з сакрэтных архіўных папер,
што Сталін, у бытнасць сваю
дыктатарам эС эС эС эР,
сам, сам падпісаў на расстрэл
(уласнай рукой, асабіста)
амаль трыста семдзесят спіскаў —
прыблізна на сорак пяць тысяч
дзяржавы сваёй грамадзян.
А ў цэльм з ягонымі удзелам
і з волі садысцкай ягонай
былі расстраляны, забіты,
замучаны голадаморам,
хваробамі, сцюжай сібернай,
біццём у катоўнях — мільёны,
мільёны, мільёны людзей...

Ад гэтага ведання мы
павінны былі звар'яцэць,
не вынесшы грузу такога
на кожную фібуру душы.

I мы звар'яцелі, нарэшце.

Не раптам усе, не адразу —
паціху, патроху, памалу,
адзін за адным, паступова.
(Псіхолагі-медыкі знаюць:
працэс пераходу ў вар'яцтва
бывае парой непрыкметны,
спярша і адрозніць няможна,
ці ўжо ты гатоў, ці яшчэ...)

Ці ўжо ты, шчасліўчык, не волен
шалопіць сваімі глуздамі,
ці трохі яшчэ разумееш:
навошта, чаму і куды?..)

Але, паўтараю, нарэшце
мы ў масе сваёй звар'яцелі
і крыкнулі голасна хорам:
«Адновім жа Лінію Сталіна!
І статуй хай будзе пастаўлены
у памяць, у славу, у гонар
бязмернай любові ягонай
да з'едзеных ім жа мільёнаў
нявінных сваіх грамадзян!..»

Жахлівае сталася нешта
на нашай зямлі беларускай,
жахлівае, страшнае вельмі...
Каб так адвалілася памяць?..
Каб так адабрала мазгі?..
Каб так амярцвела сумленне?..
І так пачувацца шчасліва?..
Жахліва, браточки, жахліва.

Студзень — сакаеік 2007 г.

Баечка пра грыб

Грыб жарэ літаратуру,
Як падлогу ў хаце — рыхтык.
Неабачна гоцнеш здуру —
І памост праломіш дрыхлы.

Вунь паэт быў. Нават з імем.
Гоцнуў раз — і шусь у пограб!
А ўжо там — гурма! І з імі
Моркув ён храбошча ўпохраб.

І празаік — у скляпені.
Галяпуе — рэха ў хаце:
«Я ўжо, хлопцы, не пісьменнік!
Я ўжо, хлопчыкі, пісацель!»

Во, той грыб — брыда якая!
Лек адзіны — антысептык.
Кажуць: дохне і знікае.
Але я — вялікі скептык.

Сакавік 2007 г.

Аповед пра трубу

Пачну празаічна.
Як, зрэшты, і кончу,
па праўдзс сказаць.
Бо гэта жыщёвая проза
не можа
прыгожай метафарай стаць.

Не тая матэрыйя.
Не для паэзіі.
Тут трэба мовіць прасцей.
Дык вось: запрасілі мяне —
яшчэ восенню гэта было —
на сустрэчу ў ліцэй.
Звычайная рэч: літаратар
павінен прыходзіць
са словам любві да людзей.

І я ўжо сабраўся.
Крыху прыкасцюміўся нават.
І кніжачкі склаў у партфель.
Сказаі: «У дзесяць
прыедзем па вас на машинае».
Ну што ж! Нам машинае латвей.
Сяджу і чакаю.
Амаль а дзесяттай —
Званок тэлефонны: — Ало!

Прашу прабачэння,
сустрэча, на жаль, не адбудзецца:
нас заліло!
Праразала трубу —
і ўвесь першы лаверх

затапіла вада.

Дык вы ўжо даруйце,
мне вельмі няёмка, паверце,
і вельмі шкада...

Праз тыдзень
мяне запрасілі
сустрэцца з людзьмі ў РДК.
«Ну, добра!» — сказаў.
«Мы прыедзем забраць вас.
Чакайце званка!»

Чакаў. Дачакаўся.
І раптам у слухаўцы чую
не радасць, а скруху-журбу:
— Прабачце, сустрэчы не будзе.
Аварыя ў нас тут:
прарвала трубу.
Усё заліло-затапіла!
Такая во стрэслася
неспадзявала бяда.
Дык вы ўжо даруйце,
мне вельмі няёмка, паверце,
і вельмі шкада...

Праз месяц —
якраз, калі я ўжо сабраўся
ісці на сустрэчу ў каледж, —
Званок тэлефонны:
— Даруйце, мне вельмі
няёмка і прыкра, але ж...
— Ну што? — перабіў я. —
Прарвала трубу —
І падлога затоплена ўся?

— Ой! — ойкнула слухаўка. —
Праўда, прарвала!
А як вы даведаліся?

— Спадарыня міная,
як жа не ведаць
пра гэта мне дома, калі
ужо гэта ведаюць
скрэзь у Еўропе,
а мо і на цэлай зямлі!
Так, так, ужо ведаюць,
што ў Беларусі
гадоў, можа, з дзесяць таму
трубу разарвала —
і справіцца з гэтай
аварыяй страшнай
няма ў нас каму.
Дык гоніць і гоніць,
і прэ, і нясе, і фугуе,
і ўсё залівае наўсцяж —
такім залівае,
што часам дыхнуць немагчытна...
О Госпадзе Божа ты наш!

P. S. Мае чытачы дарагія,
мае аднаверцы,
я вельмі вас вельмі прашу:
не клічце мяне
да сябе на сустрэчу, сябры,
не вярэдзьце душу.
Чытайце — пакуль дзікуны
не пакідалі ў вогнішча —
кнігі і кніжкі мае.
Пасля і сустрэчы прадоўжым.

Прадоўжым!
Час прыйдзе.
Наступіць.
Ужо настae.

Сакавік 2007 г.

А ўзбекі рабілі дзяцей...

Паводле статыстыкі
(вельмі сур'ёнай навукі),
у 1926-м было:
узбекаў каля чатырох мільёнаў,
а беларусаў — у трой разы больш
(гл. «Геаграфію» Смоліча).

І адны, і другія —
і ўзбекі, і мы, беларусы,
у наступныя годы і дзесяцігоддзі
заняліся рупліваю працай.
І тыя, і тыя — сваёй,
не адною і той жа.

Мы пачалі вырабляць
з прывазнога металу станкі, —
з прывазнога, вядома,
свайго ж ані грама не мелі.
І рабілі, рабілі, рабілі іх
безлічы-безліч,
бо трэба, сказала дзяржава,
бо трэба, бо трэба, бо трэба...
А ўзбекі тым часам
рабілі дзяцей —
то ісь, маленъкіх узбекаў...

Па заканчэнні вайны
пачалі мы рабіць трактары
і вялізныя аўтамабілі,
не маючы нават і грама
уласнай сваёй сыравіны, —
можна сказаць — з нічога,

І рабілі, рабілі, рабілі іх
безлічы-безліч,
бо трэба, сказала дзяржава,
бо трэба, бо трэба, бо трэба...
А ўзбекі тым часам
рабілі дзяцей —
то ісь, мален'кіх узбекаў,
і таксама — з нічога,
ну ці амаль што з нічога:
колькі там той сыравіны
патрэбна на чалавечка?..

Пасля пачалі мы рабіць
найвялікшыя ў свеце
гумовыя шыны,
не маючы, зноў жа, сваёй
ні куска сыравіны,
гэта значыць — з нічога.
10 гадоў, і 15, і 30
рабілі, рабілі, рабілі іх
безлічы-безліч,
бо трэба, сказала дзяржава,
бо трэба, бо трэба, бо трэба...
А ўзбекі тым часам
рабілі дзяцей —
то ісь, мален'кіх узбекаў,
і таксама — з нічога,
ну ці амаль што з нічога, —
колькі там той сыравіны
патрэбна на чалавечка!..

І вось што мы маём,
як колісь казалі, у скутку
(у выніку, значыць):

на сённяшні дзень
беларусаў у тры разы менш,
чым узбекаў,
якіх ужо 30 мільёнаў.

А помніце?
Нас было ў тры разы больш,
чым узбекаў,
у тры разы болей!

Але мы рабілі, рабілі й рабілі
цяжкія машыны,
не маючы ўласнай, сваёй
ні куска сыравіны, —
можна сказаць: з нічога.

А ўзбекі рабілі,
рабілі й рабілі дзяцей,
то ісь, мален'кіх узбекаў,
таксама — з нічога,
ці амаль што з нічога, —
ну колькі там той сыравіны
патрэбна на чалавечка?..

Вось і ўсё.

І рабіце высновы, браткі беларусы.
А што іх рабіць?
Яны робяцца самі.
Аднойчы, не так і няскора,
на бағаславёной зямлі
між Дзвіною і Прыпяццю,
Бугам і Сожам
будзе гучаць
толькі родная наша
узбекская мова.

2007

**Мая дзіцячая рэпліка
з гадоў акупацыі да ўчарашній
дыскусіі мужоў сталых**

Напярэдадні Дня Перамогі
у гэтым, 2007-м,
знаўцы гісторыі нашай
дыскусію распачалі —
у свабодным эфіры:
ці справядлівай ці несправядлівай
была барацьба беларусаў
супроты акупантаў нямецкіх?
Ці трэба было беларусам
ісці ў партызаны,
падтрымліваць іх,
адзяваць і карміць,
абмываць і лячыць —
і помсту праз гэта прымасць
ад нямецкага войска.

«А гэта, вы знаеце,
як паглядзеце на вайну
і на мэту змагання», —
пратараэрэкаў спакойна,
разважлівым тонам
адзін дыскусійнік.
«Так, так, — пагадзіўся
яго суразмоўнік,
па дыхту відно —
тарарэка запраўскі. —
Адзінай высновы няма,
бо залежыць —
якою хто праўдаю мерае.

Што вёскі гарэлі з жывымі людзьмі —
гэта дрэнна, вядома.
Але — гэта наша ацэнка.
А тыя, што гэта рабілі —
рабілі з упэўненасцю,
што праўда на іхным баку
і што супраціў учыняць ім
няможна.
Ёсць праўда і праўда,
і хто можа сёння сказаць:
справядліва ці несправядліва?»

Так разважалі дарослыя,
адукаваныя людзі.
Я слухаў — і мушу прызнацца:
мне вельмі зрабілася сумна.
Госпадзе Божа мой!
На беларускай зямлі —
на зямлі Трасцянца, Калдычэва,
Хатыні, Азарычаў, «Ямы» —
ім пра такую і гэткую праўду
і лъга тараэрэкацы..

Год сорак трэці.
Сярэдзіна ліпеня.
Грузны мардаты жандар
допыт здымает з мяне —
аплявухай, цяжэзнай,
як пральнік дубовы,
раз і другі, а пасля —
падкованым жалезамі ботам.
Я ляжу (мне дванаццаты год),
непрытомны, на пыльнай дарозе
і, бы ў сне, чую лязгат затвора

й імгненна расплошчваю вочы:
у твар мне глядзіць
чорным колцам бліскучым
сталёвае дула.
Я хачу падхапіцца,
а сілы няма, і ад жаху
крычу безгалоса:
«Дзядзечкі! Мілеńкія!
Вы пра што тараэркаеце?
Пра якую —
такую і гэткую — праўду?»

Сорак трэці.
Набраклы дажджамі,
разбухлы каstryчнік.
«Немцы! Немцы! Хутчэй уцякайце!» —
крычаць і бягуць праз балота,
да ўзлеску, мужчыны.
За дарослыімі ўслед
я таксама бягу
па куп'істым балоце,
задыхаюся, падаю,
ногі правальваюцца
па калена ў дрыгву,
адстаю, усё болын адстаю,
адчуваю: не збегчыся мне,
не ўцячы, не ўцячы,
і, ахоплены жахам
(о, жах неуратунку!)

штосілы крычу безгалоса:
«Дзядзечкі! Мілеńкія!
Вы пра што тараэркаеце?
Пра якую —
такую і гэткую — праўду?..»

Травень сорак чацвёртага.
Пушча дрымучая.
Дзіч векавы.
Сяджу між кустоў багуну,
у сцюдзёной рудаўцы па грудзі.
Ногі нямеюць і дзеравянеюць
ад лютага холаду,
іх ломіць
нясцерпна-пранізлівым болем,
ды мушу маўчаць,
бо нельга заенчыць, бо ўчуюць,
праходзячы поблізу, карнікі.
І ўсё ж я крычу —
з той рудаўкі,
з той багны ў дзічы векавечным:
«Дзядзечкі! Мілеńкія!
Вы пра што тараэркаеце?
Пра якую —
такую і гэткую — праўду?..»
Наўны хлапчук быў.
Таму і крычаў:
ну а раптам пачуюць?
А раптам пачуюць і ўспомняць
пра суд у Нюрнбергу?..

2007

Розніца

Усе, што гавораць сягоння
пра лёс беларускае мовы,
дзеляцца на дзве палавіны:
на тых, каму баліць
і каму не баліць.

Тыя, каму не баліць, —
спакойна зусім
філасофствуюць і разважаюць,
аналізуюць і аргументуюць,
нават пішуць трактаты.

Ну, а тыя, каму баліць, —
у прыступе болю
кідаюцца ніцма на дол
і плачуць надрыўна,
і б'юць кулакамі зямлю...

Вось і ўсё, і ўся розніца
паміж тымі і тымі.

Травень 2007 г.

Даруйце, мае дарагія...

Даруйце, мае дарагія:
стаміўся я ўжо гаварыць —
і ціха, і гучна,
і вусна, і ў друку, —
стаміўся. І ўсё ж паўтараю:
Браты мае! Сёстры мае!

Ды зразумейце ж нарэшце:
пакуль мы не зробім
дзяржаву сваю беларускай —
нічога не мецьмем, нічога:
ні годных заробкаў і пенсій,
ні людскіх бальніц і медпунктаў,
ні нават прыгожае песні...
А вы ўсё не верыце,
а вы ўсё яшчэ спадзяецеся,
што станецце жыць чалавечым жыццём
у небеларускай краіне...
Ах, мае дарагія,
мае дарагія!

Ліпень 2007 г.

Глыток з дзедавай студні

Шмат гадоў, вельмі шмат,
не прыяджаў я сюды, у Айнаравічы,
у маміну родную вёску,
на вотчыну дзеда.
Што я ўбачыў найперш? Запусценне.
Якое кругом запусченне!
У дзары крапіва ў чалавечы рост.
Не ўзысці, не прайсці да ганку.
Хату ўнучкі даўно прадалі
якомусьці міліцыянту пад дачу.
Але ён тут не летуе,
расчараўваўся нібыта
і аб'явіў, даўно ўжо, на продаж.
А ніхто не купляе.
І яна дагнівае.

Двор я пазнаў не па хаце,
а па студні ля вуліцы.
Зруб, той самы, дубовы, счарнелы,
амаль што зраўняўся з зямлёй.
Але стрэшка, пахленая, ліпіць,
падпёртая збоку слупком.
Ваду яшчэ людзі бяруць,
ды вядра ўжо няма —
таго, адмысловага, дзеравяннага,
кожны зачэрпвае сваім,
зачапіўшы дужкай
за жалезны кручок на вяровачцы...
Можа быць, і ў апошні раз
я глынуў з ацалелае студні вады —
і яна азарыла мне ў памяці
маміны згадкі...

Тут, на гэтай сядзібе,
яна нарадзілася і ўзгадавалася,
з гэтай студні піла ад калыскі
крынічную, смачную вельмі ваду.
З гэтай студні не раз
піў мой бацька, яшчэ дзециком;
правёўшы да веснічак Кацю,
сасмяглы ад жарсці няўтоленай,
на развітанне казаў:
— Пачакай, я дастану вады,
надта ссохлася ў роце...
— Даставай, толькі ціха,
не грукні вядром аб ізруб,
а то тата пачуе і выйдзе:
«Кamu гэта трэба
каладзеж будзіць апаўночы?!..»

Маміны згадкі.
Шчаслівяя маміны дні.
Шчаслівая студня.
Усё яшчэ поіць людзей,
усё яшчэ поіць.
А дзеда ў Айнаравічах
ужо мала хто помніць.

Жнівень 2007 г.

Маўчанне каля занядбаных магіл

Зарослая бэзам
магіла бабулі Альжбеты.
А воддаль, за кроکаў мо сотню,
другая, таксама зарослая, —
дзеда майго Мікалая.
Тады не было завядзёнкі,
каб побач хаваць.
Хавалі, дзе месца было...

Крыж там і там аднальковы:
з дзвюх металёвых труб,
пафарбаваны ў зялёнае,
з маленькой жалезнай
скрыжалькай для надпісу.
А надпісу ўжо і няма —
выщвіў ад часу, ад сонца, ад снегу
і сцёрся, скрыжалька — сляпая.

Як ты доўга не быў тут,
дзедаў і бабін унук!
Што ж цяпер прывяло?
І каго папракнеш за нядбанне?
Маўчыш.
Доўга стаіш і маўчыш.
Гра такое маўчыш,
што адно толькі вырвацца крыкам гатова.
Ды на могілках нельга крычаць.
Тут усё прамаўляецца ціха.
Вось і ты напаўголаса, здушана
кажаш самому сабе:
«Колькі з імі пайшло, адышло
ад тае Беларусі,

што тваёю была!
Што свяцілася ў іхніх вачох
і гучала ў іх вуснах!..»
Сёе-тое яшчэ засталося.
У тым ліку і песенька,
якою цябе забаўляла бабуля,
прыстукваючы
кончыкам пальца ў пятку:
«Кую, кую ножку,
паеду ў дарожку.
Дарожка крывая,
кабылка сляпая».
Не забылася. Помніцца.
Нават голас, здаецца, чуеш.
Вось і ўсё. І праведаў.
Пабыў ля магіла занядбаных.
«Паедзем, — ківаеш пляменніку. —
Вернемся ў тое, што ёсць...»
Ах, дарожка, дарожка,
і чаму ж ты крывая?
Ах, кабылка, кабылка,
і чаму ж ты сляпая?..

Жнівень 2007 г.

Даўні запіс пра Арменію

Быў там калісьці —
і запіс зрабіў у нататнічку:
«Божа мой мілы,
як любяць малых у Арменії!
Мамы і таты,
дзяды і бабулі,
і няні ў садку,
і настаўнікі ў школе,
і ўсе-ўсе суседзі ў двары,
і незнаёмыя цёткі, дзядзькі
на вулцы ці ў скверыку, —
усе да малых прамаўляюць тут
толькі любоў!
Адною любоў!
Ды не такою, як мы да сваіх
прамаўляем звычайпа —
не нервовай, не воклічнай,
не павучалыгай,
а якойсьці, якойсьці...
не ведаю, як і сказаць...
галубінагалосай.
Колькі і дзе ні пачуў,
ні падслухаў, —
ну так: галубінагалосай!..»

Жнівень 2007 г.

Юбілейнае пасланне

*Най дзену Вылчаву,
балгарск аму паэту
і пер акладчыку, вялік аму
сябру Беларусі і беларускай
літаратуры*

Дзе ты ёсць цяпер, мой друг і брат?
Можа, у сваёй Малой Браствіцы —
Там, дзе восемдзесят год назад
Бог судзіў табе на свет з'явицца?

Там, на той сядзібе ў скрай піашы,
Што разбежыста імкне паўз вокны,
Дзе з балгарскай верай у душы
Ты ўжываўся ў жорсткі век грымотны.

Там, дзе ўпершыню і назаўжды
Зразумеў ты ісціну ад Бога:
Чалавек ёсць чалавек тады,
Калі існы дух яго — Свабода.

Гэта памаглі табе спазнаць
Боцеў, Вазаў, Явараў, Вапцараў,
Як, заседзеўшыся дапазна,
Цалаваў ты крылы іхніх мараў...

Гэта там, шчаслівы бацька, там,
Асяянтуўшы продкаў моц і сілу,
Напісаў ты Запавет сымам —
Уладзіміру і Самуілу:

«Заклінаю вас:

Не будзьце хілымі!
І пад небам роднай стараны
Толькі
Перад брацкімі магіламі
На калені падайце, сыны!»

Як сваё — твой кліч я зноў і зноў
Паўтараю: «Дзеци! Не пасмейце
На калені падаць перад злом!
Бо адрыне Маці і па смерці!..»

На сядзібе той, у хаце той
Я гасціў не раз, было й з начлегам,
Як у храме Дзевы Прасвятой,
Прыгашчаўся і віном і хлебам.

Лік Балгарыі з глыбі вачэй
Мне тады явіла баба Неда —
Матухна твая... Каб балючэй
Роднае мяне карала неба.

Балючэй! За тое, што не быў
Бацькаўшчыны абаронцам годным.
Прысягаў: люблю. А што зрабіў,
Каб навекі край мой стаў свабодным?

Стаў такім, як твой: ад нічыёй
«Дабрадзейскай» волі не залежны,
І з любой людской далечынёй
Мірам і любою быў сумежны.

І любою... О, мой пабрацім!
Як і ты, з любові я не выбыў.
Нават трохі ганаруся тым,

Што спрыгыніў твой любоўны выбар,
Што пасобіў далучыць цябে —
Дар твой светлы, позірк галубіны
Да паўсталага ў тузе-журбе
Слова вешчага маёй краіны.

Больш ужо, як паўжыщца свайго,
За Дунай, у засень стром балканскіх,
Ты нясеш няленны дух яго
Да разнасцежаных сэрц балгарскіх.

І чаруеш душы землякоў —
Як сваім уласным. Дай жа Божа
І яшчэ табе шмат-шмат гадкоў
Думы братнія яднаць прыгожа!

Пані Мінцы — мой паклон, па ўсім.
Ах, калі б вы з ёй маглі пабачыць
«Зздравец»¹ вапі на лецішчы майм!
Як разросся!.. Штось і гэта значыць.

Жнівен' 2007 г.

¹ Зздравец — дзікая герань (балг.).

Згадка пра паланез

Не перанесці...
Не вытрываць...
Сэрца заходзіцца. Млее ў грудзёх.
Сілы, здаецца, пакінуць вось-вось
і ператнечца дыханне...
Як жа так сталася?
Як жа так сталася, што без цябе
слухаю гэтую боскую музыку?
Сам. Без цябе.
Тваё крэсла пустуе.
А поміпо: як трэба было мне,
як мусіў я пераглянуцца з табой,
каб убачыць, як ты
вышіраеш хусцінкаю слёзы —
ад шчасця, што чуеш яе,
гэтую боскую музыку...
У тыя хвіліны
я сам быў бязмежна шчаслівы.
І ўдзячны бязмежна —
Радзіме, Табе і Агінскаму.

2006-2007

Дзіўнае штось

З нейкага часу,
дакладна не помшо,
ужо даўнавата, —
як пачала набліжацца ізноў,
у чацверты ўжо раз,
самая горкая,
самая страшная,
самая чорная дата —
дзень, калі ў сэрцы майм
і апошні праменъчык пагас, —

дзіўнае штось
адчуваю я ўсёю істотаю
з лёсам нязгоднай:
быццам зусім
не да сумных угодкаў тваіх
трэба ладзіцца мне —
не да прывычнага ўжо
пакланення магілачцы роднай,
а да чагосьці такога,
што толькі здараецца ў сне.

Быццам бы, быццам, нарэшце,
і скончыцца наша расстанне-разлука.
Скончыцца гэтая
наканаваная мне
неадкупная мука.

Ліпень 2007 г.

* * *

Для чаго ты мне іх падарыла —
гады дажывання?
А гэта мне ты падарыла іх, ты,
толькі ты! Ну але для чаго?
Для таго, каб я мог
яшчэ нешта зрабіць —
трывалей, чалавечней?
Для таго, каб хоць трохі
грахі замаліць перад Богам?
Ці мо ўсё ж для таго,
каб яшчэ і яшчэ раз
я мог прыгадаць,
якой ты шчаслівай была
у студэнцкія нашы гады?
Раней так выразна
і гэтак балюча
чамусь не прыгадвалася.

2006-2007

* * *

Калі, дасць Бог, для памяці тваёй
яшчэ зраблю я тое, што хачу —
без крыўд сыду на вечны супакой
і перад лікам Маці Прасвятой
апошні раз удзячна памаўчу.

Жнівень 2007 г.

Па звычцы

Хвароба, што лічышца панскай здаўна,
такія дала мне турботы —
так п'язлыцы скруціла, што хай бы яна
сышла на гнілыя балоты.

Нічога рукамі зрабіць не магу —
адно толькі словам ад сэрца.
Ды слова... — каму яго ў гэтую смугу
Я ўзыгчу? Тутэйшым зняверцам?

Навошта яно ім, прывыклыш глытаць
хлусню і дурноту па модзе?
А рукі... Без рук не магу нават даць
нягодніку-хаму па мордзе!

Найгорай жа тое, калі закарціць
мене лыкнуць кілішак «крышталю»:
галоўку з бутэлькі не ў сіле скруціць!
Хоць румзай ад крыўды і жалю.

Даверыць «скруцэнне» суседу свайму?
У прынцыпе — можна, канечне.
Але ж тады трэба наліць і яму.
Што ў прынцыше — ой, небяспечна!

Жартую — па звычцы. Трывога ж расце
не жартам. Бяды прагрэсует.
Няўжо дажывуся, калі па лісце
і пёрка рука не пасуне?

Верасень 2007 г.

Не выйдзе, лірычная мышка, нічога не выйдзе

Лагодненъкі-згодненъкі лірык
з нявострым ад роду пяром,
Паўвека праседзеўшы ціха,
як мышка пад венікам ці памялом,
Не піскнуўшы нават ні разу
у знак абурэння, пратэсту, нязгоды
З засіллем хвастатых ва ўладзе,
з разгулам нялюбцаў свабоды,
Ні слова не мовіўшы
супраць бясчынстваў і гадства —
ні рыфмай, ні ў прозе, —
Цяпер спахапіўся, апомніўся,
як гэта кажуць, «ужо па парозе»,
І ўздумаў — ні многа, ні мала —
у шэрай лірычнай старэчасці,
Што трэба яму прапісацца
у часе, у веку, у вечнасці —
У ролі змаганца
супроць удушэння
нам Богам даверанай мовы, —
Авось ды прызнаюць:
усё ж тажі ў думках, употай,
і я быў гатовыі...
Не выйдзе, лірычная мышка!
Нічога нес выйдзе!
З мышынаю доляй змірыся.
Нервамі, сэрцам, крывёю
бароняць свабоду паэты.
Як ЯНКА. Або як ЛАРЫСА.

2007

Вера і вернасць . Сіла і моц

*Давыходу першых
нумароў «Літаратурнай
Беларусі»*

Нарэшце! Нарэшце пабачыў, адчуў.
Аж стала шчымліва да слёз у грудзях.
Аж стала прасветла-святліста ўваччу.
Ёсць, ёсць беларускага думання сцяг!

Ёсць вера і вернасць. Ёсць сіла і моц.
І мараў разбежнасць. І стройнасць пісьма.
І гоства памкненняў. 1 чыстасць яснот.
А блуду і бруду — і на дух няма!

2007

«Ветрык» і «Менка»

*Пра што падумалася
на канцэрце гэтых
пейчых гуртоў*

Нягоднік
дубінкай падлеткаў збівае —
Каб вылі ад болю, каб пецы не маглі.
А «Ветрык» спявае,
І «Менка» спявае, —
Спяваюць! Бо гэта іх лёс на зямлі.

Бо ветрык ёсць ветрык —
звініць перазвонна
У струнах даспелага ў полі жытца.
Бо Менка ёсць Менка —
і ў памяці вольна
Журчыць векавечнаю нотай жыцця.

Бо «Ветрык» і «Менка» —
пяюць суголосна.
А гожа — няйначай анёлаў гурты.
Ім хочацца жыць у дзяржаве нязлоснай.
У светлай — як сонечны дзень залаты.

2007

Грае Ірына Шуміліна

Вечар цячэ не хвілінамі —
Музыкай дзўнай цячэ.
«Брава, Ірына Шуміліна!
Просім што-небудзь яшчэ!»

Сэрцам да сэрца прыхілена
Зала ў прызнаннях любvi.
Дзякую, Ірына Шуміліна!
Божа цябе блаславі!

Ах, як натхнёна, акрылена
Гукі ўзлятаюць з-пад рук!
Грай жа, Ірына Шуміліна!
Грай! Каб жыла Беларусь.

2005, 2007

Наша з табою

Кожная светлая згадка
пра наша з табою —
Болем удзячнасці лёсу
праз сэрца праходзіць.
Болем, але не пакутным,
а толькі салодка-шчымлівым.
Болем, які мне гаворыць,
што быў я папраўдзе шчаслівым.

Кожная горкая згадка
пра наша з табою —
Болем раскаяння і шкадавання
мне сэрца сціскае.
Болем-высновай, гарчэйшай
ад самага горкага болю, —
што не пачну ўжо я нанава,
з разумам, наша з табою.

Дзякую, Божа прасветлы,
што перад дарогаю вечнай
Ты ўзнагародзіў мяне
гэтай мукой жывой, чалавечай.

2007

I хочам...

Прасякліся з дзяцінства
Чужым, дурным, атрутным —
І хочам мець адзінства
У гэтым часе скрутным.

І заклікаем-клічам
Да ўсенароднай згоды —
Без мовы, без аблічча,
Без праўды, без свабоды.

2007

I будзем...

І будзем мы ўсе, дарагія-шаноўныя,
Амбіцыяў, сілы, энерпіі поўныя,
Да скону за волю і долю змагацца,
А ворагі будуць з нас толькі смяяцца.

І будуць, павырасшы, дзеткі шаноўныя,
Амбіцыяў, сілы, энерпіі поўныя,
Таксама за волю і долю змагацца,
А ворагі будуць з іх толькі смяяцца.

І будуць нашчадкі нашчадкаў шаноўныя,
Амбіцыяў, сілы, энерпіі поўныя,
За волю і долю Радзімы змагацца,
А ворагі будуць з іх толькі смяяцца.

Так будзем і будзем змагацца з прымусамі,
Пакуль не адчуем сябе беларусамі
І сцягам, бяссмертным, як сэрца Хрыстова,
Не пусцім паперадзе Роднае Слова.

Кастрычнік 2007 г.

* * *

Даруй, Гасподзь, і ты даруй-прабач,
Анёл далёкі мой, павек адзіны,
Што часам здрадна падступае плач
У горкіх роздумах пра лёс Радзімы.

Я чую, чую голас твой з нябёс:
«Табе няможна так! Не маеш права!
З любві і гневу, а не з плачу й слёз
Ва ўрочны час здзяйсняецца Дзяржава».

Кастрычнік 2007 г.

* * *

З чаго пачаў калісь, тым і канчаю.
Пакуль пяро не выпала з рукі —
Табе, народзе мой, я прысвячаю
І самыя апошнія радкі.

Жыві! Працуй! Твары свой лёс уласны!
Сам, сам сабе дарогу пракладай!
І слова роднае як дзень свой ясны
Да скону свету пагасіць не дай!

15 кастрычніка 2007 г.

**Да расправы над інстытутам
літаратуры ў НАНБ
Каментар з формулай**

Чым спрычынена расправа?
З-за чаго мінтрэга?
«Абязгрошыла дзяржава!
Эканоміць трэба!»

Ну, вядома! Ну, канешне!
Хоць банкуем вёrtка —
Дзе ж тых грошай набярэшся?
Вось і стала пёрдка!

Грошы збеглі на будоўлю
лядовых палацаў.
А астатаک — на гадоўлю
блазнаў і паяцаў.

Нават у Джымбабвабуры —
голым і галодным —
Інстытут літаратуры
лічыцца галоўным.

Дык яно і зразумела:
знаюць, папуасы,
што без Слова маса цела
роўна целу масы.

Гэту формулу скумекаць
мы йшчэ не готовы.
Лепей будзем бэкаць-мэкаць
без душы і мовы.
2008

Сувязь

Ён даўно ўжо за даляглядам —
час дзяцінства і маладосці,
калі я атруцдуся ядам,
праніклым і ў кроў і ў косці.

Той бязрэчыўны яд ёсць сумесь
гадства, подласці, страху смерці...
Адчуваю жывую сувязь
ядавітых эпох у сэрцы.

2008

Але...

Маладым музыкам

Вы спрабуеце сцвердзіць сябе
у якойсьці вар'яцкай гудзьбе.
Гэты сквіл, гэты віск, гэты скрогат
не прымаю зусім. Не цярплю.
І — нічога з сабой не зраблю.
Толькі суд мой не бэсціце строга:
ёсць АЛЕ. Я — свабоду люблю.
У тым ліку — і вашу ў спробах.

2008

Дзякуй, брат!

Хто там «рэкнуў»
(мабыць, з нецвярозу),
што зачахла ніва Мастака?
Пачытайце ў «Дзеяслове» прозу
майстра-мага Віктара Казька.

Я — чытаў,
і, не стрываўшы болю,
сэрца растрымцелася да слёз.
Дзякуй, брат!
Так цяжка, як з табою,
я даўно ўжо не ўспрымаў наш лёс.

2008

Зварот

Пакладзіце, братцы людзі,
вы руку сабе на грудзі,
пакладзіце! —
і сабе ж, насупраць ночы,
у душу, як Богу ў вочы,
паглядзіце!

I скажыще-адкажыще
на адзінае пытанне
адназначна:
бачна вам дарога ў жыщце,
на якой — выратаванне,
ці не бачна?

Як не бачна — Божа правы
назаве вам прыклад чыну —
дзейсны, годны,
як ад ганьбы і няславы
бараніць сваю айчыну,
край свой родны.

Калі зноскі ў сытym блудзе
і апошні трацяць сорам,
злыдні-зноскі, —
Каліноўскі хай вам будзе
чэсці й гонару узорам!
Каліноўскі!

2008

Па загадзе беларусажэрцаў

Памяці Ф. Аляхновіча

Думаў, схаджу: пагарую, але ж
і парадуюся, у тэатры на вечары,
Яго нараджэнню, яго юбілею,
яго ўсенароднай любові прысвечаным.

Думаў, нарэшце, нарэшце,
дзяржава й грамадскасць як трэба ацэніць
Волата-майстра крынічнага слова
на першай асвенчанай сцэне.
Хоць са спазненнем вялікім,
а ўсё ж аддадзім, аддадзім мы
Даніну павагі і ўдзячнасці
слайнаму сыну Радзімы.

Дык аддалі, аддалі...
Як і ўсім яго браццям... Ні слова, ні гуку —
Ні на падмостках, ні з тэлеэкрана,
ні з хваляў эфіру, ні ў друку.

Помню, помню, было...
У газетцы ляснога райкама чыталі,
Што выканаўцы «народнае помсты»
і ў Вільні дасталі
Аўтара кнігі, на свет нашумелае, —
«У кіпцюрах ГПУ»:
Ноччу забойца пранік у кватэру
і стрэліў яму ў галаву.
«Вось, атрымай незалежную
дэмакратычную Крывію, дзеля якой
Ты ўсё жыщцё парушаў
наш прывольны імперскі спакой!»
Так быў забіты пісьменнік-пакутнік,

пісьменнік-легенда —
Прыклад высокі і ўзор
беларускага інтэлігента.

Гэнай парой, пад нямецкай навалай,
у часе крывава-крутоў калатнечы,
Тайны загад «асабоўцам» прыслала
Лубянка, да жудасці нечалавечы:
«Немцаў то мы разаб'ем і прагонім,
тут ясна, няма і пытання.
Трэба хутчэй як мага паспяшацца
і вынішчыць, выбіць дазвання
Тых беларусаў, што маюць
крывіцка-ліцвінскую памяць
І даражэй за жыщце
сваю мову крывіцкую ставяць.
Каб нам ніякага клопату з імі
пасля перамопі не мець —
Біце цяпер іх, асуджаных
нашай імперскаю воляй на смерць!»
Дык жа і білі! Дзе толькі дастануць —
пускалі няянную кроў
З кніжнікаў, школьніх настаўнікаў,
з мудрых асветнікаў і святароў.
І святароў...

Ну, а далей — як у казцы:
дзе ўклала гвалтоўная смерць аднаго —
Там троє паўсталы — і з духам,
і з верай, і з мовай народа свайго.
Дзе троє няянных, у муках,
гвалтоўную смерць прынялі —
Там дзевяць паўсталы — і з духам,
і з верай, і з мовай бацькоўскай зямлі.

Дзе дзевяць гвалтоўнаю смерцю паклалі
на доле, палітым крывёй, —
Там сотня паўсталы — і з духам,
і з верай, і з мовай Краіны сваёй.
Дзе сотня гвалтоўнаю смерцю лягла —
там паўстаў, там падняўся народ, —
І духам, і верай, і мовай —
крывіцка-ліцвінскі на тысячи год!

Чаго ж дасягнулі забойцы?
Вечнае ганьбы сабе.

Сакавік 2008 г.

За што? І — дакуль?

І ўсё ж: за што, сусед, за што
Ты так не любіш і не церпіш,
Што аж гатоў дащчэнту сцерці,
Душы крывіцкай хараство,—
Яе свято, што ззяе ў мове,
У кожным гуку, кожным слове,
Развой яе нязводных дум,
Яе адвечны смутак-сум,
Яе любоў і міласэрнасць,
Яе язычніцкую вернасць
Сваім багам, сваёй зямельцы,
Сваім сцягам, сваёй сямейцы?
За што ж ты так яе, за што —
Ужо не год, не пяць, не сто?
Ні зразумець, ні разгадаць.
І краю здзекам — не відаць.

Але ж і мы! Дакуль мы будзем
Над нашым Словам гвалт трываць?
Дакуль дадзім гнясці-трываць
Душу крывіцкую ў астудзе?
Ці не пара, іці не пара
Пакліаць з кожнага двара
На Ўсекрывіцкі Сход пасла —
Тысячакроць каб узрасла
Сілішча нашай грамады,
Каб мову — сімвал нашай волі
Навекі вызваліць з бяды,
Каб аніхто ўжо і ніколі —
Ні хан, ні хам, ні сват, ні брат
Не смеў яе за горла браць!
Сакавік 2008 г.

I я дарую вам...

А болей. Што ж там болей?..
Янка Купала

Калісь, гадоў таму ўжо трышцаць сем,
Паддаўшыся Сатыравай спакусе,
Я напісаў найшумную з паэм
У творчым летапісе Беларусі.

Паэме выпаў незвычайны лёс:
Як бомба, выбухнула неспадзеўна,
І гэны выбух у шматкі разнёс
Завалы афіцыйнага нудзення.

Яе чыталі нават тыя ўсе,
Хто не чытаў ніякіх вершаў зроду.
Жывое слова ў сіле і красе
Прыйшлося вельмі дадушы народу.

Дасюль паэту ўдзячны просты люд.
Але ж на тое мы і самі творцы,
Каб годнае імя ўкачаць у бруд.
А дзе ж дзявацца ад прыроднай корці?

І прычапілі дабрадзеі хвост
Да справы чыстай, яснай нават дзесятам.
Такі хвасцішча, што і на пагост
За мной пацягнецца — і ўсё смярдзецьме.

Ну, што ж! Нам іншай долі Бог не даў.
Такія мы. Але й па ўздых апошні
Я цвердзіць буду, хто б ні спавядаў:
Усякі быў мой верш, але не пошли.

Яго мне вера ўберагла мая.
Таму і ведаю, чыёю воляй
Я мушу ўсім вам дараваць. І я
Дарую вам. «А болей. Што ж там болей?..»

Сакавік — красавік 2008 г.

Размова з памяцю

Што ты мучаеш, памяць, мяне —
Так бязлітасна, так неадчэпна?
Я тапіў цябе ў ярым віне —
Не ўтапіў. Хоць і піў невыгчэрпна.

Дні і ночы работай душыў
Дух і плоць — каб не даць табе волі,
Каб не ўзняўся з прадоння души
Скрушны боль, што не знае патолі.

Толькі ўсё, што рабіў і раблю,
Каб на церні былога забыцца, —
Марны клопат. Люблю — не люблю,
Мне прысудаў тваіх не пазбыцца.

Кожны зрыў кожны крок за «сцяжкі»,
Кожны прыкры нязлосны правінак
Ты караеш, як грэх найцяжкі,
Як віну перад Маці-Краінай.

Што ж так мала вяртаеш ты мне
З перажытага сонечна-шчасна?
Светлячком унаучы прамільгне
Згадка-радасць і тут жа пагасне.

І ты зноў чарнатой, гаркатой
Напаўняеш усе мае думы.
Шчырым хростам самой Прасвятой
Я малю: сунімі свае тлумы!

Дай мне светла з табою дажыць —
З тым усім, чалавечна-прыгожым,

Чым я ўсё-такі ўмеў даражыць —
Насупор цемрасілам варожым.

Сакавік 2008 г.

Змест

Трое маладых
Сурма Пузыні
Беларуская пастаравль
Балада пра рогат пераможцы на бойным полі
пад Шэгешварам 31 ліпеня 1849 года
Мне патрэбен цар
Марадзёры
Расхмарыща
Аб рыфме «свабоду — народу»
Гра порткі
У ноч на Пакровы
Санет беларускаму мёду
Слова з нагоды атрымання ордэна князя
Яраслава Мудрага
Не зайдросці
Браканье р: *Штыры да адной біяграфії*
Чым больш я на свеце
А маладых усё хапаюць
У дзень найвялікшага свята: *Лірычны рэпар таж*
Жахліва
Баечка пра грыб
Аповед пра трубу
А ўзбекі рабілі дзяцей
Мая дзіцячая рэпліка з гадоў акупацыі
да ўчараашній дыскусіі мужоў сталых
Розніца
Даруйце, мае дарагія
Глыток з дзедавай студні
Маўчанніе каля занядбаных магіл
Даўні запіс пра Арменію
Юбілейнае пасланніе
Згадка пра папанез
Дзіўнае штось
* * * Для чаго ты мнё іх падарыла
* * * Калі, дасць Бог, для памяці тваёй
Па звычы

Не выйдзе, лірычна мышка, нічога не выйдзе
Вера і вернасць. Сіла і моц
«Ветрык» і «Менка»
Грае Ірына Шуміліна
Наша з табою
І хочам
І будзем
* * * Даруй, Гасподзь, і ты даруй-прабач
* * * З чаго пачаў каісь, тым і канчаю
Да расправы над Інстытутам літаратуры ў НАНБ:
Каментар з формулай,
Сувязь
Але
Дзякую, брат!
Звярот
Іа загадзе беларусажэрцаў
За што'? I — дакуль?
І я дарую вам
Размова з намяццю

Літаратурна-мастацкае выданне
Гілевіч Ніл Сымонавіч
У ноч на Пакровы
новыя вершы

Адказны за выпуск *Генадзь Вінлярскі*
Рэдактар *Міхась Казлоускі*
Камп'ютэрны набор *Ірыны Сватко*
Вёрстка *Ларысы Вайчок*
Карэктар *Язэн Валькоўскі*

Падпісана да друку 12.05.2008 г.
Фармат 60x90 ^/32. ДРУК на рызографе.
Папера афсетная. Гарнітура Тітэз.
Ул.-выд. 2,3 арк. Ум. друк. 2,75 арк.
Наклад 100 асобнікаў. Зак. 628.

ПУП «Кнігазбор».
Ліцэнзія № 02330/0131712 ад 12.05.06.
220112, Мінск, вул. Я. Лучыны, 38-93.
Тэл./факс (017) 204-86-97,
тэл. (029) 772-19-14, 912-83-86.

Надрукавана з арыгінала-макета заказчыка
ў друкарні УП «Ходр» БелТІЗ.
Ліцэнзія ЛП №02330/0056661 ад 29.03.04.
220004, г. Мінск, вул. Вызвалення, 9.

© OCR: Камунікат.org, 2010 год
© Інтэрнэт-версія: Камунікат.org, 2010 год
© PDF: Камунікат.org, 2010 год